

ISAČ

ASIMOV

ČELIČNE PEČINE

Biblioteka
BESKRAJNI SVET FANTASTIKE

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Isaac Asimov
„The Caves of Steel”

Copyright © 1953,1954 by Isaac Asimov
Introduction copyright © 1983 by Nightfall, Inc. This translation
published by arrangement with Doubleday, an imprint
of the Knopf Doubleday Publishing Group,
a division of Random House, Inc.
Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje
ČAROBNA KNJIGA

Ilustracija sa naslovne strane:
Michael Whelan

ISBN 978-86-7702-250-1

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se
reprodukovati, umnožavati, preštampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo
kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača.
Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema
odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2012.

Isak Asimov

ČELIČNE PEĆINE

Preveo
Zoran Živković

**Čarobna
knjiga**

1. RAZGOVOR SA POLICIJSKIM KOMESAROM

Tek što je stigao do svog radnog stola, Elija Bejli postade svestan robota Semija koji ga je posmatrao s iščekivanjem.

Stroge crte njegovog duguljastog lica namrgodiše se još više. „Šta želiš?“

„Gazda te očekuje, Elija. Čim dođeš. Odmah.“

„U redu.“

Robot Semi i dalje je bezizrazno stajao.

Bejli reče: „Kazao sam ti, u redu. Odlazi!“

R. Semi okrenu se na peti i ode svojim poslom. Bejli se razdraženo upita zbog čega te poslove ne bi mogao obavljati čovek.

Zastao je da ispita sadržinu svoje duvankese, računajući u sebi. S dva punjenja dnevno i s ovim što ima izdržaće do naredne raspodele.

Izišao je zatim iz svoje ogradice (dodelili su mu ograđeni ugao pre dve godine) i prošao celom dužinom zajedničke sobe.

Kad ga ugleda, Simpson podiže pogled sa svog „živinog jezerca“. „Gazda želi da te vidi, Elija.“

„Znam. R. Semi mi je rekao.“

Gusto šifrovana traka izlazila je iz „živinog jezerca“, dok je taj mali instrument pretraživao svoje „sećanje“, da bi našao tražene podatke smeštene u majušnom vibracionom tkanju blistave živine površine.

„Udario bih R. Semija nogom u zadnjicu, kad se ne bih plašio da ću slomiti nogu“, reče Sim. „Video sam Vinsa Bareta, pre neki dan.“

„Zaista?“

„Tražio je da se vrati na posao. Na svoj posao, ili na bilo kakav drugi u našem Odseku. Jadni momak je očajan, ali šta sam mu ja mogao reći. R. Semi obavlja njegov posao, i to je sve. Momak sada radi na isporukama na farmi hmelja. Bio je to bistar dečko. Svi su ga voleli.“

Bejli slegnu ramenima i reče, nešto ukočenije nego što je nameravao ili osećao: „Svi prolazimo kroz nešto slično.“

Šef je imao pravo na posebnu kancelariju. Na zamućenom staklu stajalo je DŽULIJUS ENDERBI. Lepa slova. Pažljivo ucrtana u staklo. Ispod njih je pisalo: POLICIJSKI KOMESAR, GRAD NJUJORK.

Bejli uđe i reče: „Želeli ste da me vidite, komesare?“

Enderbi podiže pogled. Nosio je naočare, budući da je imao osetljive oči i nije mogao podneti uobičajena kontaktna sočiva. Tek kada bi se čovek navikao na izgled naočara, mogao je uočiti i ostatak njegovog lica, koje se nije odlikovalo ničim naročitim. Bejli je bio duboko uveren da je komesar nosio naočare zbog posebnosti koje su one davale njegovom izgledu i sumnjao je da su mu oči uopšte bile tako osetljive kako se mislilo.

Komesar je zaista izgledao uznemireno. Istezao je rukave košulje, zavalio se u stolicu i konačno rekao, suviše srdačno: „Sedi, Elija. Sedi.“

Bejli je ukočeno seo i čekao.

Enderbi reče: „Kako je Džesi? A dečko?“

„Dobro“, reče Bejli, suvo. „Sasvim dobro. A tvoja porodica?“

„Dobro“, ponovi Enderbi kao odjek. „Sasvim dobro.“

Bio je to bedan početak.

Bejli pomisli: nešto nije u redu s njegovim licem.

On reče naglas: „Komesare, voleo bih da ne šalješ R. Semija po mene.“

„Pa, ti dobro znaš šta ja mislim o tome, Elija. Ali njega su ovde namestili i ja ga moram za nešto upotrebiti.“

„Neprijatno mi je to, komesare. Kaže mi da me tražiš, a onda ostane samo da stoji kraj mene. Znaš šta mislim. Moram mu reći da ode, ili naprosto ostaje tako da stoji.“

„Oh, Elija, to je moja greška. Naredio sam mu da odnese poruku, ali sam zaboravio da mu napomenem da se vrati svom poslu kad završi.“

Bejli uzdahnu. Sitne bore oko njegovih izrazito smeđih očiju postadoše još upadljivije. „U svakom slučaju, želeo si da me vidiš.“

„Da, Elija“, reče komesar, „ali nije jednostavna stvar posrediti.“

Ustao je, okrenuo se i otišao do zida iza svog pisaćeg stola. Dodirnuo je neki naizgled nevažni prekidač i deo zida namah postade proziran.

Bejli zatrepta očima pred neočekivanim prodorom sivkaste svetlosti.

Komesar se nasmeši. „Ovo su mi specijalno napravili prošle godine, Elija. Mislim da ti to još nisam pokazao. Priđi i baci pogled. U stara vremena sve su sobe imale ovakve stvari. Zvali su ih 'prozori'. Da li si to znao?“

Bejli je to znao veoma dobro, jer je na ekranu video mnoge istorijske romane.

„Čuo sam za njih“, reče.

„Priđi.“

Bejli je na trenutak oklevao, ali ipak učini kako mu je rečeno. Kao da je bilo nečeg nepristojnog u tome da se privatnost sobe tako izlaže spoljnom svetu. Katkada je komesar svoju naklonost prema medievalizmu zaista dovodio do prilično glupe krajnosti.

Kao što su, recimo, naočare, mislio je Bejli.

U tome je bila stvar! Zbog toga je izgledao neprikladno!

Bejli reče: „Oprostite, komesare, ali kao da imate nove naočare, zar ne?“

Komesar se zagleda u njega, blago iznenađen, skide naočare, pogleda u njih, a zatim u Bejlija. Bez naočara, njegovo okruglo lice izgledalo je još oblije, a brada nešto izraženija.

Izgledao je nekako izgubljen, jer nije mogao da fokusira oči na određenu tačku.

Rekao je samo: „Da.“

Vratio je naočare na nos, a zatim dodao istinski gnevno: „Stare sam slomio pre tri dana. Tamo-ovamo i nisam stigao da nabavim nove sve do jutros. Elija, protekla tri dana bila su mi kao pakao.“

„Zbog naočara?“

„I zbog drugih stvari. Stići ćemo i do toga.“ On se okrenu prozoru i Bejli učini isto. S blagim zaprepaščenjem, Bejli shvati da pada kiša. Za trenutak, potpuno se izgubio u prizoru vode koja je tekla s neba, dok je komesar zračio nekom vrstom ponosa, kao da je taj fenomen delo njegovih vlastitih ruku.

„Već treći put ovog meseca kako posmatram kišu. Lep prizor, zar ne?“ I protiv svoje volje, Bejli je morao priznati da je prizor ostavio na njega utisak. Za svoje četrdeset dve godine, retko je viđao kišu ili, pravo govoreći, bilo kakav prirodni fenomen.

Rekao je: „Čini mi se uvek rasipnim što tolika voda pada na grad. Trebalo bi je ograničiti samo na rezervoare.“

„Elija“, reče komesar, „ti si modernista. U tome je tvoj problem. U srednjovekovno doba, ljudi su živeli na otvorenom. Ne mislim samo na farmama. Čak i u gradovima. I u samom Njujorku. Kad je padala kiša, nisu to smatrali rasipanjem. Radovali su se. Živeli su u prisnosti s prirodom. To je zdravije i bolje. Sve nevolje modernog života usledile su stoga što se čovek odvojio od prirode. Pročitaj jednom nešto o Stoleću uglja.“

Bejli je već čitao o tome. Čuo je kako se mnogi ljudi žale na pronalazak atomskog pogona. I sam se žalio, kad mu nešto ne bi pošlo od ruke ili kad bi se osetio umorno. Takva jadikova-

nja su ugrađeni ventil ljudske prirode. Nekad, u Stoleću uglja, ljudi su se tužili zbog pronalaska parne mašine. U jednom od Šekspirovih komada, neko lice kukumavčilo je zbog pronalaska baruta. Kroz hiljadu godina, ljudi će jadikovati i zbog pronalaska pozitronskog mozga.

Dođavola s tim.

Smrknut je rekao: „Slušaj, Džulijuse.“ (Njegov običaj nije bio da se tokom radnog vremena intimno obraća komesaru, koliko god da je sam komesar bio prema njemu ljubazan. Ipak, činilo mu se da je ovo posebna prilika.) „Čuj, Džulijuse, govoriš o svemu i svačemu samo ne o onome zbog čega si me pozvao. To me brine. Šta je posredi?“

Komesar reče: „Doći ću i do toga, Elija. Pusti me da to učinim na svoj način. U pitanju je... u nevolji smo.“

„Naravno. Ko nije u neprilici na ovoj planeti? Opet nešto s robotima?“

„Na izvestan način, da. Stojim ovde i razmišljam koliko još nevolja ovaj stari svet može podneti. Kada sam stavio ovaj prozor, nisam samo mislio da ću imati prilike da ponekad pogledam nebo. Želeo sam da gledam i ovaj Grad. Gledam ga i pitam se šta će biti od njega u idućem veku.“ Bejli oseti izvesnu odbojnost prema komesarovoj sentimentalnosti, ali zateče sebe kako opčinjeno zuri u prizor koji se pred njim pružao. Iako zamagljen, Grad je izgledao vrlo upečatljivo. Policijski Odsek nalazio se na gornjim spratovima Gradske većnice, a Gradska većnica bila je vrlo visoka. Sa komesarovog prozora videli su se vrhovi drugih, nižih tornjeva. Izgledali su kao brojni prsti, uprti nagore. Zidovi tornjeva bili su potpuno glatki, gotovo bezlični. Bile su to spoljne ljske ljudskih košnica.

„Pomalo mi je i žao što pada kiša“, reče komesar. „Ne možemo da vidimo Grad Svemiraca.“ Bejli pogleda prema padu. Zaista se ništa nije videlo. Obzorje se zatvorilo. Kule

Njujorka gubile su se u magli i nestajale u bezizražajnom sivilu.

„Znam kako izgleda Grad Svemiraca“, reče Bejli.

„Sviđa mi se izgled odavde“, reče komesar. „Mogli bismo ga videti u udolini između dva sektora Brunsvika. Niske zgrade šire se unaokolo. U tome je razlika između nas i Svemiraca. Mi se penjemo u visinu i sabijamo se u velike grupe. Kod njih, međutim, svaka porodica ima vlastitu kuću. Jedna porodica – jedna kuća. A između svake kuće – prazan prostor. Da li si ikada razgovarao s nekim od Svemiraca, Elija?“

„Nekoliko puta. Baš pre mesec dana razgovarao sam s jednim, upravo ovde, preko tvog televizofona“, reče Bejli strpljivo.

„Da, sećam se. U stvari, samo filozofiram. Mi i oni. Dva različita načina života.“

Bejli oseti kako mu se stomak grči. Što je komesarov put bio zaobilazniji, veći su izgledi bili da zaključak bude tegobniji.

Bejli reče: „U redu, ali što te to toliko iznenađuje? Ne možeš rasporediti osam milijardi ljudi, koliko ih ima na Zemlji, u male kuće. Na svojim svetovima oni imaju dovoljno prostora i pustimo ih zato da žive kako žive.“

Komesar pride stolici i sede. Njegove su oči bez treptanja gledale Bejlja, sužene pomalo usled konkavnih sočiva naočara. Rekao je: „Nisu svi tako trpeljivi prema razlikama u kulturi. Ni među nama, ni među Svemircima.“

„U redu. Pa onda?“

„Pre tri dana, umro je jedan Svemirac.“

Eto, počinje. Uglovi Bejljevih tankih usana malo se uzdi-goše, ali se na njegovom izduženom tužnom licu ne primeti nikakva razlika. Rekao je: „Zlo. Neka zaraza, nadam se. Neki virus. Možda prehlada.“

Komesar ga smeteno pogleda: „O čemu pričaš?“

Bejli se nije trudio da objasni. Pomnost s kojom su Svemirci istrebili iz svog društva svaku bolest bila je svima dobro poznata. Briga s kojom su, koliko god je to bilo moguće, izbegavali dodir sa svakim kliconošom sa Zemlje bila je još poznatija. Ali komesar kao da nije zapazio sarkazam.

Bejli reče: „Samo pričam. Od čega je umro?“ Okrenuo se prema prozoru.

Komesar reče: „Umro je od toga što je neko pucao u njega radio-revolverom.“

Bejli oseti kako mu se leđa koče. Ne okrećući se reče: „O čemu ti pričaš?“

„O ubistvu“, uzvрати komesar blago. „Ti si detektiv. Znaš šta je ubistvo.“

Bejli se okrenu. „Ali ubistvo Svemirca! Pre tri dana?“

„Da.“

„Ali ko je to učinio? I kako?“

„Svemirci kažu da je bio neki Zemljanin.“

„Nemoguće.“

„Zašto da ne? Ti ne voliš Svemirce. Ni ja ih ne volim. Ko ih voli na Zemlji? Neko ko ih nije voleo malo je u tome preterao, to je sve.“

„Razume se, ali...“

„Zar nije bio požar u fabrikama u Los Anđelesu? Čuo si za uništavanje robota u Berlinu. Znaš za neredu u Šangaju.“

„U redu, znam.“

„Sve to pokazuje da nezadovoljstvo raste. Možda je sve to delo neke organizacije.“

Bejli reče: „Komesare, ne shvatam sasvim. Da me ne iskušavaš možda zbog nečega?“

„Šta?“ Komesar je izgledao istinski pometen.

Bejli ga prodorno osmotri. „Pre tri dana ubijen je jedan Svemirac i njegovi misle da je ubica Zemljanin. Sve dosad“, kuckao je prstom po stolu, „ništa još nije ustanovljeno. Je

li tako? Komesare, to je zaista neverovatno. Za ime boga, komesare, da se to zaista dogodilo, Njujork bi bio zbrisan s lica ove planete.“

Komesar je odmahnuo glavom. „Nije sve tako jednostavno. Slušaj, Elija, nisam bio ovde tri dana. Bio sam na sednici s gradonačelnikom. Bio sam i u Gradu Svemiraca. Bio sam čak i u Vašingtonu, na razgovoru sa Zemaljskim biroom za isleđivanje.“

„Zaista? I šta oni tamo kažu.“

„Kažu da je to naša stvar. Događila se unutar gradskih međa. Grad Svemiraca spada u nadležnost Njujorka.“

„Ali s eksteritorijalnim pravima.“

„Znam. Doći ćemo i do toga.“ Komesar je spustio oči pred Bejljevim ostrim pogledom. Izgledalo je kao da je odjednom došao u podređen položaj prema Bejlju, a Bejli se i vladao kao da je zaista tako.

„Svemirci mogu i sami voditi istragu“, primeti Bejli.

„Samo trenutak, Elija“, zamoli ga komesar. „Nemoj me požurivati. Ja samo želim da o tome porazgovaramo kao dobri prijatelji. Želeo sam da znaš i u kakvom sam položaju. Bio sam tako kada je vest stigla. Imao sam zakazan sastanak s njim – s Rojem Nemenuhom Sartonom.“

„On je žrtva?“

„On“, zastenja komesar. „Da sam stigao samo pet minuta ranije, naleteo bih na telo. Kakav bi to bio šok! Kako god, delo je strašno, brutalno. Sreli su me i rekli mi. Tako je počela moja trodnevna mora, Elija. Povrh svega, nisam mogao dobro da vidim, i danima nisam imao vremena da nabavim nove naočare. Barem se to neće više ponoviti. Naručio sam tri para.“

Bejli je predočio sebi sliku događaja. Mogao je videti visoke, privlačne prilike Svemiraca kako pristupaju komesaru s veću o ubistvu i kako mu je saopštavaju na svoj neskriveni, bezosećajni način. Džulijus je sigurno skinuo naočare i brisao

ih u uzbuđenju. Neizbežno, pod naletom događaja, on ih je ispustio, a zatim pogledao krhotine, dok su mu meke, pune usne podrhtavale. Bejli je bio potpuno siguran da je, barem pet minuta, komesar bio mnogo uznemireniji zbog svojih slomljenih naočara nego zbog samog ubistva.

Komesar nastavi: „Nalazim se u đavolskoj situaciji. Kao što si rekao, Svemirci imaju eksteritorijalna prava. Mogu tražiti da sami vode istragu i da šalju svojoj vladi izveštaje kakve god žele. Spoljni svetovi mogli bi to iskoristiti kao izgovor za još višu procenu o naknadi štete. Znaš dobro kako bi to delovalo na žitelje Zemlje.“

„Za Belu kuću bilo bi ravno političkom samoubistvu kada bi pristali da plate.“

„A opet, bilo bi samoubistvo, samo drugačije, ukoliko ne bi platili.“

„Ne treba da mi crtaš. Znam i sam“, uzvratila Bejli. Bio je još dete kada su blistave svemirske krstarice sa Spoljnih svetova poslednji put dovele vojnike u Vašington, Njujork i Moskvu, da uberu ono što su smatrali svojim.

„Eto, vidiš. Platili ili ne platili, u sosu smo. Jedini nam je izlaz da sami pronađemo ubicu i da ga predamo Svemircima. Sve je na nama.“

„Zašto ne bismo slučaj prepustili Zemaljskom birou za isleđivanje? Iako je to, pravno gledano, u našoj nadležnosti, u pitanju su i međuplanetni odnosi...“

„Zemaljski biro za isleđivanje neće ni prstom da mrdne. Stvar je vruća i potpuno na našim leđima.“ Za trenutak, komesar podiže glavu i oštro osmotri svog potčinjenog. „A to nije dobro, Elija. Svi imamo velike izgleda da ostanemo bez posla.“

Bejli reče: „Da nas sve smene? Gluposti. Nema stručnih ljudi koji bi mogli obavljati naš posao.“

„Roboti“, reče komesar. „Oni postoje.“

„Šta?“

„Robot Semi je samo početak. On radi ono što mu se naredi. Drugi roboti patroliraju na pokretnim trotoarima. Prokletstvo! Poznajem Svemirce bolje nego ti i znam šta rade. Postoje roboti koji mogu obavljati i tvoj i moj posao. Jednostavno, bićemo uklonjeni, otpušteni. Nemoj misliti da nije tako. A u našim godinama spasti na biro rada...“

Bejli muklo reče: „Dobro, dobro.“

Komesar je izgledao potišteno. „Žao mi je, Elija.“

Bejli klimnu, pokušavajući da odagna misli o svom ocu. Komesar je, naravno, znao šta se s njim dogodilo.

Bejli reče: „Kad je počela priča o tim zamenama?“

„Slušaj, Elija, ti si zbilja naivan. Govori se sve vreme. Već gotovo dvadeset pet godina, otkako su Svemirci došli. To ti je poznato. Sad samo sve prelazi na viši stepen, u tome je stvar. Ako zabrljamo ovaj slučaj, napravili smo krupan korak prema onom trenutku kad možemo prestati da na blagajni tražimo markice za penziju. S druge strane, Elija, ako uspemo, mogli bismo taj trenutak odložiti do daleke budućnosti. A to bi naročito za tebe bilo veoma zgodno.“

„Za mene?“, upita Bejli.

„Ti ćeš biti detektiv koji će raditi na ovom slučaju, Elija.“

„Ja nisam kvalifikovan za to, komesare. Ja sam samo C-5.“

„Zar ne bi želeo da postaneš C-6?“

Ne bi želeo? Bejli je znao kakve povlastice C-6 nosi. Sedište na ekspresnoj traci za vreme večernje gužve, a ne samo između deset i četiri. Zatim, bio bi mu dostupan i veći izbor u kuhinjama Odseka. Možda bi čak imao izgleda za bolji stan i racionisanu kartu za Solariju, gde bi se Džesi mogla sunčati.

„Razume se“, reče. „Želeo bih. A ko ne bi? Ali šta će se dogoditi ako ne uspem da rešim slučaj?“

„Zašto ga ne bi rešio, Elija?“, upita komesar. „Sposoban si. Jedan od najboljih detektiva koje imamo.“

„Ali u Odseku ima pola tuceta ljudi sa činom višim od mog. Zašto njih preskačeš?“

Bejli ne reče naglas, ali se po njegovom držanju moglo primetiti da vrlo dobro zna da komesar ne čini ništa mimo propisa, osim u neobično hitnim i vanrednim slučajevima.

Komesar prekrsti ruke. „Iz dva razloga. Za mene, Elija, ti nisi samo detektiv. Mi smo i prijatelji. Nisam zaboravio da smo pohađali isti koledž. Katkada ti se može činiti da sam i zaboravio, ali za to je kriva razlika u činovima. Ja sam komesar, a ti znaš šta to znači. Ali i dalje sam tvoj prijatelj, a za pravog čoveka ovo je vrhunska prilika. Hteo bih da ti preuzmeš slučaj.“

„To je prvi razlog“, reče Bejli nimalo srdačno.

„Drugi razlog je to što mislim da si mi prijatelj. Potrebna mi je usluga.“

„Kakva usluga?“

„Želeo bih da na ovom poslu uzmeš kao partnera jednog Svemirca. To je bio uslov koji su Svemirci postavili. Pristali su da ne podnose izveštaj o ubistvu; pristali su takođe da istraga bude u našim rukama. Zauzvrat, traže da jedan od njihovih agenata radi na tom slučaju, po svim linijama.“

„Zvuči kao da nam ne veruju previše.“

„Nadam se da shvataš njihov položaj. Ukoliko stvari krenu kako ne treba, dobar broj njih imaće neprilika s vlastitom vladom. Moramo im dopustiti da sumnjaju, Elija. Voljan sam da verujem da su zaista iskreni.“

„Siguran sam da jesu, komesare. U tome i jeste nevolja s njima.“

Komesar ga pogleda belo, a zatim nastavi: „Dakle, pristaješ da uzmeš Svemirca kao partnera?“

„Je li to usluga na koju si mislio?“

„Da. Tražim od tebe da preuzmeš slučaj pod svim uslovima koje su postavili Svemirci.“

„Uzeću Svemirca kao partnera, komesare.“

„Hvala, Elija. Samo, znaš, on će morati da živi s tobom.“

„Hej, čekaj malo.“

„Znam. Znam. Ali ti imaš prostran stan, Elija. Tri sobe. Samo jedno dete. Možeš ga nekako smestiti. Neće ti smetati. Neće uopšte. Pored toga, to je neophodno.“

„Džesi se to neće dopasti. U to sam siguran.“

„Reci Džesi“, komesar je bio iskren, do te mere iskren da se činilo da će njegove oči probiti rupe kroz staklena sočiva naočara, „da ću ja, ako ti na to pristaneš, učiniti sve što budem mogao da ti poverim čin. C-7, Elija, C-7!“

„Slažem se, komesare. Dogovoreno.“

Bejli se napola diže sa stolice, pogleda Enderbijevo lice i ponovo sede.

„Postoji još nešto?“

Komesar sporo klimnu. „Još jedna stvar.“

„A to je?“

„Ime tvog partnera.“

„Zbog čega bi mi ime moglo smetati?“

„Svemirci“, reče komesar, „imaju svoje hirove. Partner koga oni šalju nije... nije...“

Bejlijeve oči širom se otvoriše. „Čekaj malo!“

„Moraš, Elija. Moraš. Nema drugog izlaza.“

„Da bude u mom stanu? Tako nešto?“

„Molim te kao prijatelja.“

„Ne! Ne!“

„Elija, u ovoj stvari nemam poverenja ni u koga drugog. Zar ti to moram posebno objašnjavati? Moramo saradivati sa Svemircima. Moramo uspeti, ukoliko želimo da njihove brodove zadržimo na pristojnom rastojanju od Zemlje. Ali ne možemo uspeti ukoliko budemo radili na neki od uobičajenih načina. Tvoj partner biće jedan od njihovih robota. Ako on reši slučaj, i ako bude izvestio da smo nesposobni, zaglavili smo. Mi, kao Odsek. Shvataš to, zar ne? Vodićeš vrlo delikatan

slučaj. Moraš raditi s njim, ali nastojati da ti reši slučaj, a ne on. Shvataš?“

„Misliš, da saradujem s njim sto posto, a da mu na prvoj krivini prerežem grlo? Da ga lupkam nožem u slabine sve vreme?“

„Šta nam drugo preostaje? Nema drugog izlaza.“

Elija Bejli je stajao neodlučno. „Ne znam šta će Džesi reći na sve ovo.“

„Ako želiš, ja ću porazgovarati s njom.“

„Ne, komesare.“ Duboko je uzdahnuo. „Kako se zove moj partner?“

„R. Danil Olivav.“

Bejli tužno reče: „Nije vreme za eufemizme, komesare. Preuzimam posao. Pa, onda, upotrebljavajmo njegovo puno ime. Robot Danil Olivav.“

2. ŠETNJA EKSPRESNOM TRAKOM

Na ekspresnoj traci vladala je uobičajena, potpuno normalna gužva. Na nižem spratu su oni koji moraju da stoje, a na gornjem oni koji imaju dozvole za sedišta. Nепrekidni niz ljudi izlazio je iz ekspresa, prelazio preko traka za usporavanje na lokalne trake, ili na nepokretne puteve koji su vodili prema svodovima ili preko mostova u beskrajne mreže gradskih kvartova. Drugi niz, isto tako neprekidan, silazio je na ekspresnu traku s druge strane, preko traka za ubrzavanje.

Oko njih presijavala su se beskrajna svetla: svetleći zidovi i stubovi, koji su odbleskivali hladnom, jednoličnom fosforescencijom; bleštave reklame koje su privlačile pažnju; oštri, ukočeni signali saobraćajnih znakova na kojima je pisalo: OVIM PUTEVIMA PREMA DŽERSIJU. SLEDITI STRELICE ZA EKSPRES PREMA ISTOČNOJ RECI. GORNJI SPRAT ZA SVE PRAVCE PREMA LONG AJLENDU.

Najupadljivija je bila buka; zvuk miliona koji govore, smeju se, kašlju, dozivaju se, mrmljaju, dišu.

Nigde saobraćajnih znakova koji bi pokazivali put prema Gradu Svemiraca, pomisli Bejli.

Prebacivao se s jedne trake na drugu s lakoćom koju je dugovao dugogodišnjoj praksi. Deca su učila da hodaju po trakama čim prohodaju. Bejli jedva da je i osetio snagu ubrzanja, dok mu se brzina povećavala svakim korakom. Nije ni bio svestan da se nagnuo napred, kako bi savladao ubrzanje. Za trideset sekundi, stigao je do trake koja juri sto kilometara na

sat i konačno se mogao popeti na ograđenu, staklom optočenu pokretnu platformu koju su nazivali ekspresom.

Nikakve strelice koja bi upućivala prema Gradu Svemiraca, mislio je.

Nije ni bilo potrebno. Ako ste imali ikakvog posla tamo, put vam je morao biti poznat. A ako niste znali put, to je značilo da tamo nemate šta ni da tražite. Kada je, pre dvadeset pet godina, Grad Svemiraca sagrađen, ljudi su ispoljavali težnju da od njega naprave neku vrstu luna-parka. Čitave povorke ljudi iz Grada upućivale su se u tom pravcu.

Ali Svemirci su to sprečili. Učtivo (oni su uvek bili učtivi), ali ne praveći kompromis sa svojom taktičnošću, postavili su čvrst Zid između sebe i Grada. Uspostavili su i izvesnu mešavinu pasoške i carinske kontrole. Ako ste imali kod njih kakvog posla, morali ste se legitimisati, dozvoliti da vas pretresu i podvrgnuti se medicinskom pregledu i standardnoj dezinfekciji.

To je izazvalo sasvim razumljivo nezadovoljstvo. Snažnije nezadovoljstvo nego što je trebalo. Dovoljno nezadovoljstva da se stvori ozbiljna prepreka programu modernizacije. Bejli se sećao Nereda vezanih za Zid. I on je sudelovao u gomili koja se vešala o držače na ekspresnim trakama, sedala na povlašćena sedišta bez obzira na čin, ludački jurcala gore-dole, rizikujući da se ubije, i ostajala pred Zidom Grada Svemiraca po čitava dva dana, uzvikujući parole i uništavajući gradsko vlasništvo iz čistog besa.

Bejli se još mogao setiti pesama iz onog vremena. Jedna od njih nosila je naslov „Čovek se rodio na majci Zemlji, čuješ li?“, a pevala se na neku staru narodnu melodiju s nerazumljivim refrenom.

„Čovek se rodio na majci Zemlji, čuješ li?
Zemlja mu je život dala, čuješ li?“

Tokom hiljadu godina u budućnosti, dva otkrića su promenila istoriju čovečanstva: kolonizacija Galaksije i stvaranje pozitronskog mozga. Poput većine Zemljana koji su ostali da žive na poznatoj prenaseljenoj planeti, ni njujorški policijski detektiv Elija Bejli nije naklonjen arogantnim Svemircima, kao ni njihovim pratiocima robotima. Ali kada važnog Svemirca ubiju pod misterioznim okolnostima, Bejlja šalju u Spoljne svetove da bi pomogao pri istrazi i ušao u trag ubici. Odnos između njega i njegovih svemirskih pretpostavljenih, koji gaje vekovno nepoverenje prema Zemljanima, zategnut je od samog početka. Uzgred saznaje da su mu namenili i partnera: R. Danila Olivava. Najgore od svega jeste to što R. u njegovom imenu označava robota, sofisticiranu humanoidnu mašinu koja je, uza sve to, napravljena da nalikuje žrtvi ubistva koje istražuju!

Tri zakona robotike

1. Robot ne sme povrediti ljudsko biće niti, uzdržavanjem od delanja, dopustiti da ljudsko biće bude povređeno.
2. Robot se mora pokoravati svim naređenjima ljudskog bića, ukoliko se ta naređenja ne kose s Prvim zakonom.
3. Robot mora nastojati da odbrani sebe po svaku cenu, ukoliko se to ne kosi s Prvim i Drugim zakonom.

U kasnijim delima, u kojima roboti preuzimaju odgovornost za upravljanje čitavim planetama i ljudskim civilizacijama, Asimov je dodao i Nulti zakon:

0. Robot ne sme naškoditi čovečanstvu niti, uzdržavanjem od delanja, dopustiti da se čovečanstvu nanese šteta.

Ciklus o robotima čine zbirka priča *Sabrani roboti* i serijal od četiri romana: *Čelične pećine*, *Golo sunce*, *Roboti zore* i *Roboti i carstvo*.

Isak Asimov (1920–1992) jedan je od najvećih pisaca naučne fantastike u istoriji. Poznat je po svojim serijalima o Zadužbini i robotima, koje je kasnije spojio u jedinstven ciklus, kao i po nizu izvanrednih samostalnih romana i priča.